

ta Donnellyn mukaan suurin uhka ihmisoikeuksille. Sen sijaan valtioiden kykenemättömyys puolustaa kansalaistensa oikeudenmukaista kohtelua ja hyvinvointia globaalisessa markkinataloudessa on merkittävästi horjuttanut ihmisoikeuksien toteutumista.

Teoksessa lähimmäisenrakkauten ulottuvuus sidotaan taidokkaasti osaksi maallista oikeudenmukaisuuden käsitettä. Päiväsalo näkee sekä oikeudenmukaisuuden että lähimmäisenrakkauten olevan rosoisia käsitteitä. Maallisen oikeudenmukaisuuden lähestymistapa kytkeytyy lähimmäisenrakkauteen ainakin kahdella tavalla. Se tarjoaa laajan ja syvän viitekehysten oikeudenmukaisuudelle ja muistuttaa jokaisen omaatuntoa kaikkien lähimmäisten tarpeista. Minimalistinen katsomuksellisuus on perusteltua Rawlsin poliittisen liberalismien tapaan yksittäisissä käytännön tilanteissa, mutta ilman laajaa ja syvää katsomuksellista viitekehystä oikeudenmukaisuusharkinta jää nykyajan haasteiden edessä ponnettomaksi.

Oikeudenmukaisuus tarvitsee toimiakseen enemmän kuin käsitteen: ajattelun on kytkeydyttävä onnistuneesti johonkin syvällisempään katsomukseen. Albert Schweitzerin mukaan oikeudenmukaisuutta tukevan katsomuksellisuuden on oltava pohjimmiltaan sekä elämänmyönteistä että alkuvoimaista. Se ei tarkoita totuudellisuuden hukkaamista; totuudellisuus on välttämättömä kyynistyneessä poliittisessa realismissa. Siksi totuudellisuuden vaatimus on sisällytettyinä jo maallisen oikeudenmukaisuus-mallin käytännölliseen LaRATO-ydinosaan. Jos totuudellisuus unohtuu, ei voida odottaa, että muitakaan oikeudenmukaisuuden ydinkriteereitä sovellettaisiin rosoisessa maailmassamme.

Vapaus ja järki eivät yksin riitä oikeudenmukaisuuden kriteereiksi. Rawls nosti näiden kahden lisäksi oikeudenmukaisuuden keskiöön reilouden. Päiväsalo käy läpi Rawl-

sin teorian vahvuudet ja toteaa oikeudenmukaisuuden mahdottomuuden ilman jonkinlaista reilouden, puolueettomuuden tai tasa-arvon käsitettä.

Päiväsalon maallisen oikeudenmukaisuuden malli rakentuu sille ymmärrykselle, että katsomukset vaikuttavat aina oikeudenmukaisuuskäsityksiin. Ei ole lopulta olemassa katsomuksista puhdasta oikeudenmukaisuutta. Siksi Päiväsalo sitoo rohkeasti oman maallisen oikeudenmukaisuuden käsitteensä syvällisempään vakaumukseen. Hän lähtee oletuksesta, että moniarvoisissa olosuhteissa hänen mallinsa ei voi olla kaikkien täysin hyväksyttävissä, mutta samalla siinä on monia elementtejä, jotka voivat nauttia laajaa hyväksyntää ja kohtia, jotka voivat käydä dialogia eri tavoin ajattelevien ja erilaisien käsitteiden opeoivien kanssa. Maallinen oikeudenmukaisuusteoria asettuu reilusti ja avoimesti dialogiin muiden katsomuksien oikeudenmukaisuusteorioiden kanssa.

KAISA ISO-HERTTUA
TEOL. MAIST., HELSINKI

GIANNI VATTIMO
A Farewell to Truth. New York: Columbia University Press 2011. 147 s.

Suomessakin vierailut italialainen filosofi Gianni Vattimo on niitä harvoja ajattelijoita, jotka yhä puhuvat avoimesti metafysiikan lopun värittämästä postmodernista. Tosin postmodernin käsite säilyttää hänen mukaansa mielekkyyden vain kun sitä tarkastellaan Heideggerin ja Nietzschen filosofian kautta. 2000-luvun suomalaisessa akateemisissa keskustelussa Vattimon nimi on noussut esiin lähinnä uskontoa – ja etenkin kristinuskoa – koskevien tulkintojen ja tutkimusten

yhteydessä. Tämä on toki ymmärrettävää, sillä uskonnon tarkastelu on saanut vuosien mittaan Vattimon ajattelussa yhä näkyvämmän roolin.

A Farewell to Truth -teoksessa (alkup. *Addio alla verità*, 2009) Vattimo jatkaa heikon ajattelun (it. *pensiero debole*) viitoittamalla tiellä ensisijaisina kohteinaan politiikka, uskonto ja etiikka. Kirjan ensimmäinen luku, *Beyond the Myth of Objective Truth*, kulminoituu ennen kaikkea politiikan filosofiaan. Toinen luku, *The Future of Religion*, palaa nimensä mukaisesti uskontoa käsittelevän problematiikan pariin. Viimeisessä *The End of Philosophy* -luvussa Vattimo tarkastelee filosofisia suuntaviivoja ja palaa samalla myös Hegelin pariin yllättävän lempein ottein.

Kirjan nimen mukaisesti sen keskiössä sijaitsee objektiivisen totuuden tavoittamattomuus: totuus on Vattimolle perin juurin inhimillinen konstruktio, ja totuus siten aina kytköksissä tulkintaan. Vattimon tapaa tarkastella nykyisyyttä ohjaa alun perin Foucault'n myöhäiskauden käsite aktuaalisuuden ontologia (*ontologie de l'actualite*, myös "nykyisyyden ontologia"). Tämän käsitteen Vattimo nostaa esiin teoksen alkuvaiheessa ja sen voi katsoa muodostavan oleellisen osan sitä työkalupakkia, josta käsin hän käy tarkastelemaan kirjan aihealueita.

Foucault katsoi, että Kant perusti kaksi kritiikin perinnettä, joihin moderni filosofia jakautuu. Ensimmäinen perinne kysyy "toden tiedon mahdollisuuden ehtoja" eli punta-roi ikuisten ja ajattomien totuuksien parissa. Tätä Foucault kutsuu totuuden analytiikaksi. Toinen perinne, jota Foucault nimittää nykyisyyden ontologiaksi, kysyy mikä on oma ajankohtamme ja mikä on nyt mahdollisten kokemusten alue. Se tutkii, kuinka vallitsevat asiaintilat ovat rakentuneet historiallisesti. Nykyisyyden ontologia merkitsee siis kriittistä tutkimusta, joka ymmärtää nykyisyyden kontingenttina. Tällöin nykyisyyttä tulee katsella kysyen, mitä siitä olisi tarpeellista muuttaa ja

mitä hyväksyä. Vattimolla aktuaalisuuden ontologian käsite suodattuu Foucault'sta poiketen heideggerilaisittain. Tämä merkitsee sitä, että koska oleminen on paljastunut tapahtumaksi, aktuaalisuuden ontologia kysyy, mitä oleminen on meille juuri tässä hetkessä.

Teologisesta perspektiivistä katsoen teoksen kenties mielenkiintoisinta antia tarjoaa toinen luku, jossa Vattimo jatkaa aiemmasta tuotannostaan tuttua Jumalan kuoleman jälkeisen kristinuskon suunta- viivojen hahmottelua. Heideggerin lausuma "Enää vain Jumala voi meidät pelastaa" saa Vattimon suussa muodon "Vain relativistinen Jumala voi pelastaa meidät". Jumala on Vattimon tulkinnassa kuollut, mutta samalla paradoksaalisesti kenoottinen tai relativistinen.

Vaikka pelastushistoriaa ei määritä hegeliläinen hengen kehittyminen kohti ennalta määritettyä täytymystä, voidaan kristinuskon tulevaisuuteen silti tähystellä. Tämän mahdollistaa aktuaalisuuden ontologia, joka ohjaa kysymään, mikä on tämänhetkinen kokemuksemme kirkosta ja kristinuskosta ja kuinka ne peilautuvat vasten nykyisyyttä, jossa Jumala on kuollut. Vaikka postmodernissa epookissa objektiivisten totuuksien esittäminen on mielettönyt, Vattimo katsoo paradoksaalisesti, että Jumalan kuolema on lopullinen, eikä vain yksi juonenkäänte pelastushistoriallisessa kontekstissa. Pelastuksen mahdollistava kenosis, josta Vattimo puhuu, on sisällöltään radikaali ja lopullinen. Se merkitsee koko Jumalan käsitteen tyhjentyä. Jumalasta ei voida enää puhua perustana tai edes maailman luojana. Jumalan suurin työ on tavallaan se, ettei häntä ole.

Miksi puhua kuolleesta Jumalasta? Kun Vattimo vastaa tähän kysymykseen, hänen kiелensä muuttuu runollisempaan ja metaforisempaan suuntaan. Jumalan kuolema tulee tulkita rakkaudenosoitukseksi, joka lakkauttaa ehdottomien totuuslausumien vaatimukset. Katsoi-

sin, että puhe kuolleesta Jumalasta kantaa muistoa, eräänlaista perinnetietoa siitä, että metafysiikan ote on nyt hellittänyt. Tästä seuraa samalla se, etteivät uskonnolliset instituutiot voi vaalia auktoriteettiasemaansa totuuteen vedoten. Kirkon ylläpitämä totuuden ja rakkauden sidos katkeaa. Metafysiikan hiipuessä myös pelastus palaa tämänpuoliseksi ja ilmenee lähimmäisenrakkauteena ja armona. Uskonnollisiin instituutioihin peilattuna rakkautta eivät ole opinkohdat, kiellot ja käskyt.

Vattimon puheessa uskonnosta, Jumalasta ja kirkosta korostuu katolinen perspektiivi. Kuten olettaa saattaa, kritiikkiä saavat erityisesti katolinen seksuaalimoraali ja paavin auktoriteettiasema. Tässä ei kuitenkaan ole vielä kaikki: kristinuskon toimia edelleen myös koko Euroopan kulttuurisena yhdyssiteenä. Tietenkään "uskovan" identiteetin mahdollistavassa metafysisessä muodossa kristinuskon ei tätä voi tarjota. Päinvastoin se voi tapahtua vain "disidentifikaation" kautta totuuteen vetoamattomassa ja armolle perustuvassa ei-metafysisessä kristillisyydessä.

Haastavasta filosofisesta taustastaan huolimatta Vattimo ei mielestäni edelleenkaan kykene tarjoamaan kattavia perusteita sille, miksi uskonnonharjoittamista erinäisine rituaaleineen on yhä mielekäs ylläpitää. Pohjimmiltaan syyt näyttäisivät edelleen palautuvan lähinnä subjektiiviseen makumieltymykseen ja kristilliseen traditioon esteettisenä itseisarvona, jota tukemaan tässä teoksessa nousee myös yllättäen Hegelin filosofia. Vattimo on jo aiemmin saanut osakseen syytöksiä paluusta hegeliläisyyteen, tuohon ilmeisen epämuodikkaaseen filosofiaan. Toki väitteen kiistäminen on ollut mahdollista vetoamalla aktuaalisuuden ontologiaan ajan merkkien lukemisena. *A Farewell to Truth* -teoksessa Vattimo onkin nimennyt erään kappaleen yllättävästi "Why Hegel now?" Liikkuuko Vattimo sittenkin julkisesti askeleen Hegelin puoleen?

Vaikka otsikko on tietoinen lainaus pragmaatikkofilosofi Richard J. Bernsteiniltä, Vattimo todella kokee, että Hegelillä on jälleen jotain sanottavaa nykyisyydessä. Hegel on ajankohtainen vallitsevassa filosofisessa tilanteessa.

Vattimo löytää hegeliläisiä kaijuja kannattamastaan Hans-Georg Gadamerin näkemyksestä, jonka mukaan klassiset kulttuurin muodot (kaiken perustattomuudenkin keskellä) omaavat vankemman perustan kuin nykyisyyden individuaaliset, satunnaisuuksille pohjautuvat makumieltymykset. Ilmensihän jo kreikkalainen polis Hegelille taideteosta, joka oli sekä taideteoksen perustama että taideteos itsessään. Polis edusti siis esteettisen ja poliittisen ykseyttä. Vattimolle klassisten kulttuurinmuotojen normatiivinen luonne ei tietenkään voi merkitä "totuutta" metafysisessä merkityksessä. Tässä kohtaa Vattimo liikkuu uuspragmaattisuuden suuntaan – hän ei perustele valintaansa vetoamalla epämääräisesti tulkintansa vaan pragmaattiseen totuuteen. Klassiset kulttuurin muodot ovat tosia, koska ne ovat meille hyväksi – ne toimivat ensi sijassa tienviittoina. Tämän voidaan nähdä pönkittävän Vattimon myönteistä asennoitumista ei-metafysisen kristillisyyteen.

A Farewell to Truth lienee kirjoitettu olettaen, että lukijalla on jo jonkinasteinen perustietämys Vattimon ajattelun suuntaviivoista. Niissäkin tapauksissa, joissa käsitteiden ja laajempien ajattelukokonaisuuksien taustaa valotetaan hieman, jää johdanto teoriaan sen verran vaillinaiseksi, ettei teosta voi suositella varsinaiseksi johdannoksi Vattimon tuotantoon. Toisaalta Robert T. Valgentin laatima lyhyt esipuhe taustoittaa Vattimon filosofian taustaa ja pääpiirteitä.

TUOMAS SAVOLAINEN
TEOL. MAIST., UUSIKAUPUNKI